Pobrane z czasopisma **http://kulturaiwartosci.journals.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 01:57:44

KULTURA I WARTOŚCI
ISSN 2299-7806
NR 4 (8) /2013
s. 7–8

WPROWADZENIE

Leszek Kopciuch, Tomasz Siwiec

Jeśli zapytać, które z filozoficznych pojęć zrobiło w ostatnim stuleciu największą karierę, to nasunie się odpowiedź: pojęciem tym jest „wartość". Jego historia, choć krótka, jest dość niezwykła. Bardzo długo myślenie filozoficzne radziło sobie doskonale bez odwoływania się do pojęcia „wartości". Filozofowie mówili raczej o dobru lub cnocie, a pojęcie „wartość" funkcjonowało wyłącznie w obszarze nauk ekonomicznych.

Jakie przemiany myślowe musiały się pojawić, by pojęcie „wartość" mogło być przetransponowane do etyki? Wydaje się, że można tu wskazać kilka zasadniczych kwestii. Po pierwsze, charakterystyczny dla filozofii nowożytnej zwrot ku subiektywności, skłaniał do pytania już nie o „dobro samo", lecz o sposób doświadczania dobra. Po drugie, upadek klasycznej metafizyki wraz z koncepcją transcendentaliów sprawił, że przekonanie o zamienności bytu i dobra (*ens et bonum convertuntur*) stało się bezpodstawne. Po trzecie, stopniowa dewaluacja prawa naturalnego, będąca wynikiem technicznej funkcjonalizacji natury, doprowadziła do konieczności ponownego sformułowania pytania o źródła normatywności. Jeśli w ponowoczesnym społeczeństwie nie możemy porozumieć się co do ewentualnego (nie) istnienia Boga, a natura stała się dla nas „magazynem prefabrykatów", to niech chociaż panuje między nami zgoda w kwestii „podstawowych wartości". Ale jakie to wartości? To pytanie nie było już oczywiste w XIX wieku.

Christian von Ehrenfels w 1893 roku przedstawił koncepcję „Werttheorie", czyli teorii wartości. W niedługim czasie pojęcie wartości i aksjologia, rozumiana jako ogólna teoria wartości, zdominowała dyskurs filozoficzny dwudziestowiecznej Europy. Eduard von Hartmann, Heinrich Rickert, Wilhelm Windelband, Max Scheler, Nicolai Hartmann, Dietrich von Hildebrand, Hans Reiner, Joseph Seifert, Roman Ingarden, Władysław Tatarkiewicz, Henryk Elzenberg, Louis Lavelle czy René Le Senne, to tylko najważniejsze nazwiska osób, które długo w XX wieku nadawały ton filozoficznej dyskusji o wartościach. Popularność aksjologii i „materialnej etyki wartości" skłoniły Martina Heideggera do stwierdzenia, że myślenie według wartości (*das Denken in Werten*) jest największym bluźnierstwem (*die grösste Blasphemie*) przeciwko byciu (*Sein*). Drugi cios w aksjologię i pojęcie wartości został wymierzony ze strony socjologicznie zorientowanej szkoły frankfurckiej.

Pobrane z czasopisma **http://kulturaiwartosci.journals.umcs.pl**
Data: 21/11/2026 01:57:44

Począwszy od lat siedemdziesiątych XX wieku aksjologia jako subdyscyplina filozoficzna zaczęła coraz wyraźniej obumierać, a pojęcie wartości na gruncie etyki nie posiadało już teoretycznej doniosłości. Wygnane z filozoficznego dyskursu pojęcie wartości znalazło sobie wygodną przystań w obszarze nauk społecznych, prawnych i politycznych. Spory światopoglądowe, jakie od czasu do czasu, dzielą polską (choć nie tylko) opinię publiczną, mają jednakże zawsze charakter sporów o wartości. Gorąca dyskusja na temat ostatecznego kształtu preambuły Traktatu Lizbońskiego i nieobecnego w nim odwołania do wartości chrześcijańskich, czy ostatnie nawoływania do walki w obronie wartości rodziny pokazują, w jak dużym stopniu „myślenie według wartości" jest nadal obecne w przestrzeni publicznej.

W takim kontekście, zaprosiliśmy kilku wybitnych zagranicznych filozofów do zabrania głosu na temat perspektyw współczesnej aksjologii oraz nowych form uzasadnienia etyki filozoficznej. W odpowiedzi, Peter Knauer krótko nakreślił główne kierunki współczesnych poszukiwań dla uzasadnienia etyki. Arno Anzenbacher w obszernym artykule przypomniał pięć klasycznych form uzasadnienia etyki, poczynając od św. Tomasza z Akwinu, a na utylitaryzmie kończąc. Dieter Birnbacher oraz Christoph Hubig wykazują z kolei w swoich tekstach, w jaki sposób na nowo zdefiniowane pojęcie wartości może stanowić fundament porządku moralnego i etyki normatywnej, a w dalszej perspektywie zaczątek „aksjologii stosowanej".

Swoje teksty przysłało także dwóch polskich autorów. Monika Torczyńska przedstawia problematykę wartości w kontekście poglądów Tadeusza Czeżowskiego. Krzysztof Serafin podejmuje z kolei próbę – jedną z pierwszych na gruncie polskiej literatury przedmioty – scharakteryzowania głównych własności aksjologii Marii Gołaszewskiej.

Do problematyki wartości nawiązuje także, choć już w bardzo praktycznym i szczegółowym kontekście pedagogiki, ukraiński autor – Władimir Gonczarow, który przedstawia kilka kwestii związanych z przeobrażeniami dokonującymi się w sposobie rozumienia wychowania na Ukrainie.

Mamy nadzieję, że taki różnorodny dyskurs okaże się ważnym przyczynkiem do współczesnych dyskusji w aksjologii i etyce.

LESZEK KOPCIUCH, habilitated doctor, Institute of Philosophy, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland. E-mail: leszek.kopciuch@poczta.umcs.lublin.pl

TOMASZ SIWIEC, M.A., doctoral candidate in the Chair of Axiology and Social Ethics, Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland. E-mail: tomaszsiwiec8@wp.pl

(cc) BY-NC-ND